

tură și Artă „Akademos”, nr. 1 (36), pp. 124-132, 2015.

10. Matei Cantacuzino, Elementele dreptului civil, București: Cartea Românească, 1921.

11. PUSKÁS Valentin-Zoltán, CHIOREAN Ioana Marilena, „Principiul neretroactivității legii civile – doctrina reflectată în jurisprudența Curții Constituționale,” *Buletinul Curții Constituționale a României*, 2013.

12. C. Hamangiu, I. Rosetti -Bălănescu, Al. Băicoianu, Tratat de drept civil român, București: All Beck, 2002.

13. Ambroise Colin, H. Capitant, Cours élémentaire de droit civil français, Paris: Dalloz, 1923.

14. Istrate Micescu, Curs de drept civil, București: All Beck, 2000.

15. Costachi Gheorghe, „Principiile fundamentale ale dreptului - garanții ale securității juridice în statul de drept,” *Legea și Viața*, nr. 9, 2018.

INFORMAȚIE DESPRE AUTORI:

Gheorghe COSTACHI,
doctor habilitat în drept, profesor
universitar, cercetător științific
principal al Institutului de Cercetări
Juridice și Politice;
Vadim ENICOV,
Doctorand, Institutul de cercetări
juridice, politice și sociologice;
Director al Instituției private pentru
integritate financiară Integrală;
Membru al Consiliului de
supraveghere al Băncii Naționale a
Moldovei
Contact: +37379444301 v.enicov@
gmail.com

Information about the authors:

Gheorghe COSTACHI,
Doctor habilitat of law, Professor,
Chief Researcher of the Institute of
Legal and Political Studies of the
Academy of Sciences of Moldova;
Vadim ENICOV,
Research doctorate, Institute
for legal, political and
sociological research; Director of
the private Institution for financial
integrity Integral; Member of the
Supervisory board of the National
Bank of Moldova
Contact: +37379444301 v.enicov@
gmail.com

CZU: 342.71/.73(478)

STATUTUL PERSOANEI ÎN STATUL DE DREPT: ABORDĂRI CONCEPTUALE

Octavian MARIAN,
doctor în drept

Problema locului și rolului persoanei în spațiul juridico-statal și în cadrul sistemului politic al societății contemporane este una deosebit de actuală pentru doctrina juridică și practica socială. În prezent, modernizarea societății a accentuat și mai mult semnificația deosebită a statutului juridic al persoanei, în calitatea sa de cea mai importantă categorie politico-juridică, strâns legată de structura socială a societății, nivelul democrației și starea legalității. Respectiv, în cele ce urmează ne propunem o succintă analiză a statutului persoanei în statul de drept, cu scopul elucidării esenței, particularităților și legăturii sale cu alte categorii similare.

Cuvinte-cheie: persoană, stat de drept, statut juridic, situație juridică, structura statutului juridic, tipul statutului juridic, capacitate juridică.

THE STATUS OF THE PERSON IN THE ROLE OF LAW: CONCEPTUAL APPROACHES

The issue of the place and role of the person in the legal space and political system of contemporary society is a very actual for legal doctrine and social practice. Currently, namely the modernization of society has widened further special significance of legal status of the person. Respectively, it is considered one of the most important political and legal categories, closely linked to the social structure of society, the level of democracy and legality. Respectively, in the following we propose a brief analysis of the status of the person in the rule of law, with the purpose of elucidating its essence, particularities and its connection with other similar categories.

Keywords: person, rule of law, legal status, legal situation, the structure of legal status, type of legal status, legal capacity.

Introducere. Problema locului și rolului persoanei în spațiul juridico-statal și în cadrul sistemului politic al societății contemporane este una deosebit de actuală pentru doctrina juridică și practica socială. În prezent, modernizarea societății a accentuat și mai mult semnificația deosebită a statutului juridic al persoanei, acesta fiind considerat una dintre cele mai importante categorii politico-juridice, strâns legată de structura socială a societății, nivelul democrației și starea legalității [28, p. 91; 4, p. 39].

Actualitatea subiectului este determinată de faptul că, actualmente, statul de drept se asociază cu totalitatea garanțiilor oferite statutului juridic al persoanei în scopul de a concilia libertatea și

autoritatea. Statul se vrea, astfel, un garant al societății civile, o consecință firească a individualismului recunoscut, stimulat și protejat în societățile deschise, liberale. În centrul construcției statului de drept stă persoana [5, p. 38], statutul juridic al acestuia, toată amenajarea instituțională fiind invocată în scopul protecției acestora [14, p. 226].

Pe de altă parte, atragem atenția că, sub aspect conceptual, în știința juridică, tradițional, există mai multe moduri de abordare a termenilor proprii materiei juridice. Astfel, în sursele naționale și cele străine în domeniu, nu există un consens referitor la conținutul noțiunii de *statut juridic*, aceasta fiind confundată cu conceptele *situație juridică* sau *condiție juridică*; lipsesc crite-

riile care ar permite diferențierea noțiunilor date; nu este conturat minimul elementelor structurale, necesar pentru definitivarea lor. În același timp, și utilizarea conceptelor de *persoană*, *personalitate*, *persoană fizică*, *subiect de drept*, *om*, *individ* sau *cetățean* este destul de confuză. Dar, în drept, joaca „de-a termenii” poate avea consecințe nefaste, de aceea, definirea lor are o importanță practică deosebită [12, p. 50]. Totuși, în lumea definițiilor doctrinare, atingerea unanimității reprezintă un proces anevoios și de durată. Prin urmare, inițiind cercetarea, vom fi nevoiți să recurgem la un compromis: vom clarifica conținutul noțiunilor și termenilor principali, utilizați în această lucrare, fără a pretinde la universalitatea tratărilor înaintate.

Scopul studiului. Pornind de la importanța și actualitatea subiectului, în cele ce urmează ne propunem o succintă analiză a statutului persoanei în statul de drept, cu scopul elucidării esenței, particularităților și legăturii sale cu alte categorii similare.

Discuții și rezultate obținute. Vom demara cu noțiunea de *persoană umană* sau *personalitate*, căci însăși ideea statutului juridic al persoanei/personalității nu își găsește loc într-un sistem juridic decât intermediată prin acest concept și determinată de el ca atare.

Un prim moment ce trebuie specificat, este că pe tot parcursul investigației, folosind termenul *persoană*, nu ne vom referi la persoanele juridice, adică la entitățile sociale (colectivități, minorități, asocieri, grupări, statul) apte, ca atare, să fie subiecte de drepturi și de obligații [6, p. 275-280], deoarece aceasta ar depăși hotarele logice ale tematicii trasate spre investigație. Ne vom referi doar la noțiunea de *persoană umană* luată în singularitatea sa.

În orice sistem juridic *persoana* umană ocupă un loc central, acționând concomitent în mai mul-

te dimensiuni – ca cetățean, ca subiect de drept, ca subiect al diverselor raporturi juridice, ca purtător de drepturi și obligații, libertăți și responsabilități, ca purtător al conștiinței juridice etc. Spre persoană sunt îndreptate obiectivele ordinii juridice în statul de drept, la fel cum de ea este direct dependent și nivelul de cultură juridică al societății. Identitatea persoanei este obiect al protecției juridice și judiciare, implicând aproape toate procesele, categoriile și fenomenele juridice, concentrate în diverse raporturi juridice. Ideea drepturilor subiective nu își găsește loc într-un sistem juridic decât mijlocită prin conceptul de *persoană* care o condiționează ca atare. Însăși calitatea sistemului juridic este apreciată în dependență de poziția rezervată persoanei, de nivelul de protecție a intereselor acesteia, de ansamblul de drepturi acordate, precum și de modul de garantare a acestor drepturi. Deci, calitatea sistemului juridic este determinată de capacitatea sa de a asigura personalității o dezvoltare pleneră, o realizare amplă a potențialului său social și moral [12, p. 51].

Procedând în continuare la identificarea noțiunilor, precizăm că o primă distincție trebuie făcută între termenul de *persoana umană* și cel de *persoană* în sens juridic, adică *persoană fizică*, întrucât nu există sinonimie între acestea. Din punct de vedere pozitivist, între *persoana umană* și *persoana în sens juridic* există o deosebire fixată de norma de drept pozitiv, care recunoaște persoanei umane, în raport de diferite criterii (vârstă, sex, cetățenie etc), o personalitate juridică ce se manifestă sub forma capacității juridice de folosință și de exercițiu, adică a aptitudinii (facultății, puterii) de a avea drepturi și obligații, de a exercita drepturi ori de a-și asuma și executa obligații [3, p. 143]. La vremea sa, H. Kelsen a susținut în acest sens că numai „ordinea juridică confe-

ră omului personalitatea și nu neapărat tuturor oamenilor, sclavii nefiind recunoscuți ca persoane” [11, p. 229]. Deși juriștii din toate epocile au folosit-o, noțiunea de *persoană* nu a purtat întotdeauna aceeași semnificație pe care i-o dăm noi astăzi. Jurisconșulții romani atribuiau calitatea de persoană-în-drept unui număr restrâns de indivizi – celor care aveau capacitate de folosință și de exercițiu. Capacitatea de folosință revenea celor care se bucurau de *status libertatis*, *status civitatis* și *status familiae*” [15, p. 27].

În viziunea autorului A.V. Cornescu, termenul *persoană* presupune rolul social al unui om. Ea este o noțiune abstractă, neconfundabilă cu omul concret, o esențializare, de cele mai multe ori simplificatoare, care operează trecerea de la ființa umană, la ființa socială. *Persona* înseamnă în latină „mască”, „rol”, ceea ce presupune ideea de intermediere dintr-un spațiu într-altul [3, p. 139-140]. Potrivit altor specialiști „cuvântul *persona* desemna la origine, masca pe care și-o pune actorul pentru a juca rolul său. Deci, persoana fizică este aceea care poate juca un rol pe scena juridică.” [10, p. 280].

În context, precizăm că știința dreptului nu studiază omul în integralitatea lui; ea nu studiază omul din punct de vedere filozofic. Știința dreptului tratează oamenii ca participanți la relațiile sociale, și anume, ca participanți ai acelor raporturi sociale care formează obiect de reglementare pentru norma juridică [18, p. 11-12]. Deci, persoana nu este privită în mod izolat de alte concepte ale dreptului. Ea este integrată ca parte esențială a conceptului de raport juridic în care apare ca titular de drepturi și obligații. În cadrul raportului juridic persoana este subiect de drepturi și obligații. Cu alte cuvinte, *persoana fizică* este ființa umană, privită din punctul de vedere al aptitudinii sale de a fi subiect de drept.

Pe de altă parte, trebuie subliniat că noțiunea de *subiect de drept* se distinge de cea de *persoană fizică*, deoarece noțiunea de *subiect de drept* se raportează la un singur drept, la un raport juridic concret în cadrul căruia fiecărui drept îi corespunde un subiect, în timp ce noțiunea de *persoană în sens juridic* se raportează la o multitudine de drepturi; persoana este în mod normal titulara mai multor drepturi. Spre deosebire de noțiunea de *subiect de drept*, noțiunea de *persoană* este polivalentă [16, p. 245]. Pe de altă parte, noțiunea de *subiect de drept* este actuală; ea desemnează titularul actual al unui drept, în timp ce noțiunea de *persoană* este potențială; ea desemnează posibilitatea de a fi subiect de drept [19, p. 45].

În opinia autorului S. Popescu „persoanei fizice i se recunoaște calitatea de titular de drepturi și obligații, deoarece este o ființă rațională, înzestrată cu voință, capabilă să conștientizeze drepturile și obligațiile ce-i revin, scopurile pe care trebuie să le urmărească, prin conduita sa, prin acțiunile sale” [17, p. 229], întrucât ea este o personalitate – o persoană matură, normal dezvoltată, purtătoare a unui nucleu al individualității sale. Din cele expuse este lesne a face concluzia că cuvintele *persoană* și *personalitate* pot fi utilizate ca sinonime, și nu doar din punct de vedere semantic, dar și sub aspectul conotației juridice [12, p. 53].

Într-o concepție pur naturalistă, orice om este subiect de drept fără nicio distincție. Teoria drepturilor omului are ca idee centrală tocmai această identitate dintre om și persoană în sens juridic: „toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi”, „orice individ are dreptul la viață, la libertate și la siguranța persoanei sale”. Această poziție are nu doar o recunoaștere doctrinară, ci și o acceptare plenară în dreptul intern și cel internațional. Astfel, în epoca modernă și în contextul dreptului po-

zitiv al unui stat democratic, orice ființă umană dobândește capacitate juridică prin simplul fapt al nașterii sale. Mai mult, în ultimul timp se pune în discuție chiar recunoașterea deplină a calității de subiect de drept al embrionului uman. În acest sens, se apreciază, că în societatea modernă, calitatea de subiect de drept este recunoscută oricărei persoane fizice, fără discriminări, îngrădirile capacității juridice având un caracter excepțional și, respectiv, numai ca măsură de protecție a persoanei fizice [17, p. 229].

În lumina celor expuse, devine clar că distincția dintre conceptele de *persoană umană*, *persoană fizică* și *persoană* se estompează, reducându-se la faptul că aceasta este subiect al raporturilor juridice, în care se pun în aplicare un set de drepturi și libertăți garantate de stat, precum și se stabilesc anumite îndatoriri [12, p. 54]. Respectiv, în continuare, noțiunile vor fi utilizate cu această semnificație.

Caracteristica persoanei ca subiect al raporturilor juridice în diferite domenii ale dreptului, este, de obicei, asociată atât cu totalitatea drepturilor, libertăților și obligațiilor consacrate în sistemul juridic, cât și cu alte calități juridice, precum cetățenia, capacitatea juridică, garanțiile drepturilor, principiile dreptului, răspunderea juridică etc. Toate acestea, în opinia unor autori, constituie „componente” ale statutului juridic al persoanei [1, p. 44]. Concomitent, aceeași autori numesc *cetățenia* „premisă juridică importantă a statutului juridic al personalității”. Dar cuvintele *componentă* și *premisă* nu sunt sinonime: componenta este ceva care intră ca parte într-un întreg, pe când premisa este punctul de plecare pentru ceva [8]; astfel că cetățenia nu poate fi și parte componentă și premisă a statutului juridic al persoanei.

Referindu-ne la noțiunile de *statut*, *condiție* și *situație* precizăm că acestea sunt tratate în literatura

de specialitate ca sinonime, considerându-se că nu are sens să se facă distincția între ele. În viziunea noastră însă, acest polisemantism nu contribuie la o percepție clară și o analiză adecvată a unor categoriile cheie ale dreptului. Suntem de părerea, că în ciuda identității etimologice a termenelor *statut*, *condiție* și *situație*, convențional înțelesul lor este diferit [12, p. 55].

Este și părerea autorilor care propun să se facă distincție între *condiția juridică* și *statutul juridic*, iar ultimul, ca totalitate de drepturi și obligații, să servească ca bază a condiției juridice a persoanei [22, p. 115]. Un punct de vedere similar, dar care încearcă să depășească disensiunile terminologice, este să se analizeze statutul juridic în sens îngust, ca ansamblul de drepturi și obligații ale persoanei, și în sens larg, incluzând și totalitatea componentelor ce determină poziția individului în societate [26, p. 7-8]. În esență, aceasta este o încercare de a contura statutul juridic al persoanei în sens vast, mergând dincolo de totalitatea de drepturi și obligații legale. Considerăm acest lucru cu siguranță unul pozitiv. Cu regret, o asemenea abordare a conținutului fenomenului studiat se realizează în cadrul aparatului categorial existent, printr-un efort de extindere a conceptului teoretico-științific tradițional al *statutului juridic al persoanei* ca totalitate de drepturi și obligații. Luând în considerație multitudinea de relații sociale, pare inadecvat să ne limităm la un singur termen. Considerăm mai rațional să se facă distincție între două concepte separate – *condiția juridică* și *statutul juridic* al persoanei – raportul dintre ele fiind ca unul dintre întreg și parte.

Condiția juridică a persoanei se prezintă ca un concept generalizator, care dezvăluie toate elementele fixate de sistemul de drept, ce determină poziția individului în societate. Astfel, ca elemente structurale ale condiției juridice a per-

soanei, desigur servesc fenomenele juridice prin care legiuitorul fixează starea de drept a individului în sistemul relațiilor sociale.

În totalitatea fenomenelor juridice, care caracterizează condiția juridică a individului, este necesar de evidențiat sistemul de drepturi, libertăți și responsabilități, recunoscute de stat, ca nucleu al condiției juridice. Acesta ar trebui definit ca *statut juridic al persoanei*. Anume cu statutul juridic al persoanei sunt interconectate toate celelalte fenomene juridice care, în raport cu drepturile, obligațiile și intereselor legale, joacă rolul de aranjamente. Astfel, luate în totalitatea lor, drepturile, libertățile și îndatoririle individului recunoscute de stat, constituie *statutul juridic* – nucleu al *condiției juridice a individului* [12, p. 55].

Totalitatea drepturilor, libertăților și obligațiilor consacrate în sistemul juridic, în conformitate cu care individul, în calitate de subiect de drept, își stabilește comportamentul social formează *statutul juridic al persoanei*. Concomitent cu sistemul de drepturi și obligații, se propune a include în statutul juridic și interesele legale ale persoanei. Sursă a dezvoltării sociale, interesele sociale în multiplicitatea lor, fiind mediate de lege, capătă calitatea de interese juridice și se materializează în forma unor drepturi subiective sau îndatoriri legale. Astfel, interesul se prezintă ca un fenomen anterior drepturilor și îndatoririlor legale. Dar, pe lângă interesele încorporate în conținutul drepturilor subiective și a îndatoririlor legale, există și alte interese ale cetățenilor. Acestea sunt, de exemplu, interesele extrem de diverse ale indivizilor apărute din relațiile de familie, de prietenie, de vecinătate, relații reglementate de norme morale, tradiții, obiceiuri etc. În domeniul de aplicare a protecției juridice, a dreptului, aceste interese nu sunt incluse, deoarece nu au o valoare juridică. Această varia-

te de interese umane este legitimă în sensul că este conformă prevederilor legislației și punerea lor în aplicare nu este interzisă de lege.

Ca urmare, *interesele* se prezintă, în opinia noastră, fie ca o categorie ce se află în afara dreptului, fie ca una ce precede dreptul. Interacționând cu sistemul dreptului interesele îmbracă forma drepturilor și libertăților legale sau chiar a principiilor generale de drept. Prin urmare, statutul juridic al persoanei ar trebui limitat la totalitatea drepturilor, libertăților și îndatoririlor, ceea ce ar permite o identificare clară a structurii acestuia. Interesele care nu sunt consacrate în mod expres în formă de drepturi și responsabilități, puțin probabil să necesite a fi evidențiate ca elemente distincte ale statutului juridic [12, p. 55].

Persoana fizică accede la calitatea de subiect de drept, deci are vocația de a fi titulară de drepturi și de obligații prin investirea ei cu *capacitate juridică*, definită ca aptitudine a omului de a avea drepturi și obligații juridice. Astfel, un alt element al condiției juridice a persoanei reprezintă capacitatea juridică, care este legată, în cele din urmă, de capacitatea individului de a-și conștientiza și dirija acțiunile, comportamentul la general. Anume proprietatea persoanei de a fi liber arbitru își găsește expresie juridică în capacitatea juridică, care poate fi definită ca însușire a persoanei, prevăzută de sistemul dreptului, de a fi purtător al statutului juridic, adică al drepturilor, libertăților și responsabilităților legitime, aptitudinea de a le pune în aplicare și de a răspunde pentru aplicarea necorespunzătoare. Această aptitudine este reglementată distinct în cadrul diferitelor ramuri ale sistemului de drept. În dreptul civil se recunoaște aptitudinea generală a persoanei de a avea drepturi și obligații, făcându-se abstracție de împrejurarea că aceasta are sau nu aptitudinea de a le exercita ea însăși, săvârșind

acte juridice. În celelalte ramuri de drept, aptitudinea de a avea drepturi și obligații se asociază într-o unitate inseparabilă, cu capacitatea exercitării lor de către titular.

Există diferite abordări cu privire la conexiunea dintre capacitatea juridică și statutul juridic al persoanei [13, p. 372-375]: unii consideră capacitatea juridică o condiție prealabilă a statutului juridic [23, p. 36], alții consideră necesar de a o include în statutul juridic ca element constitutiv al acesteia [20, p. 26]. Întâlnim și afirmații conform cărora, capacitatea juridică fiind o categorie mult mai complexă, include în sine statutul juridic al persoanei [25, p. 46]. În sfârșit, există și autori, care le tratează ca noțiuni identice și nu consideră necesar de a examina statutul juridic drept categorie aparte [21, p. 120]. Statutul juridic mai este privit și ca o categorie ce înglobează în sine capacitatea juridică, drepturile și obligațiile omului prevăzute de lege.

Astfel, H.И. Марызов, analizând coraportul dintre drepturile subiective și capacitatea juridică, ajunge la concluzia că ultima este o condiție prealabilă pentru primele. Capacitatea juridică este calitatea subiectului de a avea și de a pune în aplicare drepturi și responsabilități. La rândul său, statutul juridic nu este o calitate, ci atribuția unei persoane. Acest lucru nu înseamnă că capacitatea juridică a persoanei nu are nici o legătură cu statutul lui juridic: ele sunt categorii diferite [23, p. 48].

Această concepție, apărută la mijlocul anilor 60-ci ai secolului XX, în cele din urmă, a câștigat tot mai mare teren în literatura juridică. Deja în anii 70-ci categoria de „statut juridic” a devenit subiect de studiu separat și a primit o dezvoltare largă în scrierile juriștilor, care au apreciat capacitatea juridică și statutul juridic drept categorii distincte [24, p. 52]. În acest sens, В.А. Патюлин definea capacitatea juridică drept calitatea subiectului,

recunoscută de către stat, de a fi subiect de drept, susținând că statutul juridic nu poate fi confundat cu capacitatea juridică, care nu este o sumă de drepturi și obligații, ci doar proprietatea persoanei de a fi subiect de drepturi și obligații [27, p. 58].

În opinia noastră [12, p. 57], o confundare totală sau parțială dintre statutul juridic al persoanei și capacitatea juridică a acesteia, conduce la o devalorizare nejustificată a acestor noțiuni. Se pare că este mai logic de a înțelege capacitatea juridică ca capacitate de a avea drepturi și îndatoriri. Cu alte cuvinte, persoana trebuie să aibă personalitate juridică pentru a fi subiect de drepturi și obligații. Aceste drepturi există, în conformitate cu legea, pentru persoanele care au capacitate juridică, dar nu ca rezultat al realizării capacității juridice. Capacitatea juridică și drepturile și obligațiile persoanei sunt categorii juridice distincte, care caracterizează persoana ca subiect de drept din diferite perspective.

În același timp, capacitatea juridică este privită de autori ca aptitudinea persoanei de a fi titulară de drepturi și obligații. Spre exemplu, capacitatea juridică de drept civil este aptitudinea generală de a avea drepturi și obligații de natură civilă, de a fi subiect de drept în raporturi civile [2, p. 258]. Capacitatea juridică este considerată astfel, etapă inițială de manifestare a drepturilor și obligațiilor persoanei. Aderăm la această poziție și considerăm că capacitatea juridică, ca categorie independentă, are sens și valoare numai ca expresie abstractă, adică posibilitatea abstractă de a fi purtător de drepturi și obligații. În această calitate ea se prezintă ca premisă a statutului juridic.

Capacitatea juridică este egală și neîngrădită, drepturile și datoriile sunt diferențiate și condiționate în exercițiul lor. Capacitatea este o constantă a personalității umane, drepturile și datoriile sunt o vari-

abilă [7, p. 11; 9, p. 101]. În același timp, totalitatea drepturilor și obligațiilor persoanei nu dezvăluie conținutul capacității juridice ca caracteristică legală a persoanei. Modificarea volumului drepturilor persoanei, denotă o schimbare a statutului său juridic și nu a capacității juridice, care rămâne în continuare capacitate a persoanei de a fi purtător de drepturi și obligații. Capacitatea juridică nu se transformă, ea rămâne în nemijlocită legătură cu drepturile și obligațiile persoanei, există în paralel cu acestea, ca o precondiție obligatorie.

Statutul juridic este un fenomen independent, care fixează limitele de comportament al persoanei, determină capacitatea acesteia de a beneficia de anumite bunuri materiale și spirituale, prin specificarea drepturilor, libertăților și responsabilităților în toate domeniile relațiilor publice. Astfel, capacitatea juridică și statutul juridic, în unitate, caracterizează persoana ca subiect de drept.

Caracteristica coraportului dintre statutul juridic al persoanei și alte categorii juridice apropiate nu ar fi completă fără referirea la principiile acestuia. *Principiile* caracterizează statutul juridic al persoanei nu atât din perspectiva structurii sale, cât din perspectiva naturii și conținutului său. Principiile juridice sunt idei fundamentale care, în conformitate cu legitățile obiective ale dezvoltării sociale, direcționează conținutul elementelor structurale ale statutului juridic al persoanei și relațiile lor reciproce, precum și dezvoltarea și utilizarea acestora în contextul progresului social. Folosite în acest sens, principiile capătă valoare normativă. Principiile juridice, inclusiv cele înscrise în constituție, sunt fundamentale pentru determinarea de către legiuitor a statutului juridic al persoanei, a tuturor elementelor sale structurale. Totodată, ele leagă într-un tot întreg multiplele elemente ce determină condiția

juridică a persoanei, înrâurind procesul de dezvoltare și dinamica reglementărilor legislative conform cerințelor noi ale practicii sociale.

Fixarea normativă a principiilor ce determină statutul juridic al persoanei, deschide în fața persoanei posibilități juridice noi. Acestea sunt, de exemplu, oportunitățile legale care decurg pentru fiecare din principiile echității, al egalității tuturor în fața legii și a instanțelor, al nediscriminării. Aceste noi posibilități legale, care decurg din principiile statutului juridic al persoanei, îi îmbogățesc conținutul, precum și conținutul elementelor sale structurale.

La rândul său, *cetățenia* se prezintă ca un fenomen aparte vis-a-vis de statutul juridic al persoanei. Statul recunoaște legal raporturile sale cu persoanele aflate sub jurisdicția autorității sale. Statutul juridic al persoanelor aflate pe teritoriul statului variază în funcție de faptul dacă persoana este un resortisant al acestui stat, un cetățean străin sau apatrid. În istoria dreptului, statutul juridic a fost diferit în raport de calitatea individului de a fi cetățean sau străin. În categoria străinilor existau, de asemenea, distincții, spre exemplu statutul străinului creștin era net favorabil statutului străinului necreștin (și aici depindea dacă era musulman sau evreu) [3, p. 140]. Cu alte cuvinte, ca urmare a afilierei legale la un anumit stat, persoana obținea o nouă calitate – de cetățean al statului respectiv. Deoarece persoana în raporturile cu statul apare într-o calitate specifică – ca cetățean al acestui stat, în măsura în care acesta din urmă îl tratează nu ca pe om la general, dar ca pe un resortisant al său, sau în cazul unui cetățean străin sau apatrid, ca străini – raporturile dintre stat și persoană, mai întâi de toate, sunt mediate de instituția cetățeniei. Ca urmare, poate fi identificat *statutul juridic al cetățeanului, statutul juridic al apatridului și statutul*

juridic al cetățeanului străin, ca categorii distincte.

Cetățenia, ca statut politico-juridic, se prezintă drept o condiție prealabilă pentru obținerea de către persoană a statutului de cetățean al unui stat în deplinătatea sa. Ipostaza de cetățean al statului, cetățean străin sau persoană fără cetățenie determină conținutul statutului său juridic. Deținerea cetățeniei statului constituie o premisă juridică pentru a se bucura de totalitatea drepturilor și libertăților, asigurate și garantate de stat cetățenilor săi, precum și de a-și onora îndatoririle sale legale. Cu alte cuvinte, cetățenia determină statutul juridic al cetățenilor.

Cât privește garanțiile drepturilor și îndatoririlor, acestea afectează în mod semnificativ conținutul și importanța socială a statutului juridic al persoanei. Fără crearea de către stat a unor condiții suficiente pentru exercitarea drepturilor, libertăților și responsabilităților, ele rămân doar niște declarații de intenție. Ca urmare, garanțiile sociale generale (economice, politice, ideologice, etc.), precum și garanțiile juridice, se prezintă ca factori de realizare a statutului juridic al persoanei și nu ca elemente structurale ale acestuia. Garanțiile juridice ale statutului juridic al persoanei, ale elementelor lui structurale – ale drepturilor, libertăților și responsabilităților legitime ale persoanelor, asigurând nemijlocit punerea în aplicare și protecția lui, se prezintă drept condiții de realizare a statutului juridic al persoanei.

Generalizând, menționăm că cetățenia, capacitatea juridică, garanțiile juridice sunt în legătură indisolubilă cu statutul juridic al persoanei, creând condiții pentru realizarea acestuia. Doar în prezența lor statutul juridic al persoanei devine funcțional și eficient. Prin urmare, pe lângă statutul juridic, adică totalitatea drepturilor și responsabilităților legitime, condiția juridică a persoanei mai include ca elemente

structurale cetățenia, capacitatea juridică, precum și garanțiile juridice ale drepturilor și libertăților legitime ale persoanelor.

Se poate concluziona că nucleul, fundamentul condiției juridice a individului este format de totalitatea drepturilor, libertăților și responsabilităților persoanei în unitatea lor, ceea ce reprezintă statutul juridic al persoanei. Drepturile persoanei în structura statutului juridic reprezintă prerogative, conferite de lege, în temeiul cărora titularul dreptului poate să desfășoare o anumită conduită în scopul valorificării unui interes personal, în acord cu interesul obștesc și cu normele de conviețuire socială. Ele reprezintă măsura oficială a comportamentului uman în societatea organizată în stat. Drepturile și libertățile persoanei sunt parte a dreptului obiectiv, adică fac parte din totalitatea regulilor juridice de conduită sau a normelor juridice din societate; dar totodată ele sunt drepturi subiective, deoarece sunt valorificate de persoane aparte ca subiecte de drept.

La rândul său, întreaga gamă de relații ale persoanei cu societatea, statul și alți indivizi, se reflectă în conceptul complex de condiție juridică a persoanei. Drept elemente structurale ale condiției juridice sunt: statutul juridic, ca nucleu al acesteia; cetățenia și capacitatea juridică, ca precondiții ale statutului juridic al persoanei; precum și garanțiile juridice ale statutului juridic al persoanei.

Bibliografie

1. Arseni A., Ivanov V., Suholitco L. *Dreptul constituțional comparat*. Chișinău: USM, 2003. 285 p.
2. Baieș S., Roșca N. *Drept civil: Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Ed. a II-a. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 400 p.
3. Cornescu A. V. *Dreptul subiectiv în cadrul raportului juridic*. În: *Analele Universității "Constantin Brâncuși" din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice*, 2010, nr. 3/, p. 139-168.

4. Costachi Gh. *Cetățeanul și puterea în statul de drept. Monografie*. Chișinău: S.n., 2019. 800 p.

5. Costachi Gh. *Direcții prioritare ale edificării statului de drept în Republica Moldova*. Chișinău: S.n., (Tipografia Centrală), 2009. 327 p.

6. Dănișor D. C. și alții. *Teoria generală a dreptului*. București: All Beck, 2006.

7. Deleanu I. *Drepturile subiective și abuzul de drept*. Cluj Napoca: Dacia, 1988. 228 p.

8. DEX. <http://dexonline.ro/>.

9. Dojană I. *Dreptul subiectiv*. București: Universul Juridic, 2010. 218 p.

10. Dvoracek M., Lupu Gh. *Teoria Generală a Dreptului*. Iași: Fundația Chemarea, 1996. 391 p.

11. Kelsen H. *Theorie pure du droit*. Paris: Dalloy, 1962. 547 p.

12. Marian O. *Rolul statului în promovarea și garantarea statutului juridic al personalității*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2016. 184 p.

13. Marian O. *Statutul juridic al persoanei: concept, structură și categorii*. În: *Mecanisme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului: Materiale ale mesei rotunde cu participare internațională consacrată aniversării a 65-a de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului*, 11 decembrie 2013. Chișinău: AAP, 2014, p. 371-386.

14. Marian O., Lupașcu Z. *Statutul juridic al personalității prin prisma statutului de drept*. În: *Integrare prin cercetare și inovare, Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională, din 10-11 noiembrie 2014: Universitatea de stat din Moldova*. Chișinău: CEP USM, 2014, p. 225-228.

15. Molcuț E. *Drept privat roman*. Vol. I. București: TUB, 1979.

16. Pescatore P. *Introduction a la science de droit*. Luxembourg: Office des imprimés de l'État, 1978. 592 p.

17. Popescu S. *Teoria generală a dreptului*. București: Lumina Lex, 2000. 366 p.

18. Stătescu C. *Drept civil – Persoana fizică. Persoana juridică. Drepturi reale*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1970. 879 p.

19. Trigeaud J.-M. *Persona ou la justice au double visage*. Genova: Studio Editoriale di Cultura, 1990. 298 p.

20. Богданова Н.А. *Категория статуса в конституционном праве*. В: Вестник Московского ун-та, Серия 11, Право, 1998, № 3, p. 21-27.

21. Братусь С.Н. *Юридические лица в советском гражданском праве*. Москва: Юриздат, 1947. 364 p.

22. Витрук Н.В. *Основы теории правового положения личности в социалистическом обществе*. Москва: Наука, 1979. 229 p.

23. Матузов Н.И. *Субъективные права граждан СССР*. Саратов: Приволж. кн. изд-во, 1966. 190 p.

24. Матузов Н.И., Малько А.В. *Теория государства и права: Курс лекций*. 2-е изд. Москва: Юрист, 2001. 776 p.

25. Мордовец А.С. *Социально-юридический механизм обеспечения прав человека и гражданина*. Саратов, 1996. 154 p.

26. Новоселов В.И. *Правовое положение граждан в отраслях государственного управления*. Саратов, 1977. 166 p.

27. Патюлин В.А. *Государство и личность в СССР (правовые аспекты взаимоотношений)*. Москва: Наука, 1974. 246 p.

28. *Права человека: Учебник для вузов* / Отв. ред. Е.А. Лукашева. Москва: НОРМА, 2002.

CZU: 340.12

UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND CORAPORTUL RĂSPUNDERII JURIDICE CU RĂSPUNDEREA SOCIALĂ ÎN TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

Vasile DOBÎNDA,
doctorand ULIM

Interesul cercetării doctrinare a unui subiect investigat în multiple lucrări de valoare, atât în doctrina spațiului românesc, cât și cea a Federației Ruse, a fost generat anume de diversitatea doctrinară existentă în domeniul răspunderii, de relevanța sporită pentru doctrina juridică, în general, și pentru Teoria generală a dreptului, în special. Concomitent cu necesitatea investigării evoluției doctrinare a fenomenului în cauză, intenționăm să intervenim cu unele noțiuni, concepte, orientate spre o clarificare a percepției terminologice, respective cât și utilizarea eficientă a acestora în doctrina și legislația națională.

Cuvinte-cheie: *răspunderea socială, răspunderea juridică, sancțiune, raport juridic de răspundere, obligație.*

The interest of researching the doctrine is a subject investigated in several valuable works, both in the doctrine of the Romanian space, and in Russian Federation, which generates a certain amount of doctrinal diversity existing in the field of responsibility, of greater relevance for the legal doctrine, in general, and for General Theory of Law, in particular. Simultaneously with the need to investigate the doctrinal evolution of a phenomenon concerned, we intend to intervene with notions, concepts, orientated to spread clarification of the terminological perceptions, respectively to be able to use them effectively in national doctrine and legislation.

Keywords: *social responsibility, legal responsibility, sanction, legal relations of responsibility, obligation.*

Introducere. Pe parcursul ultimei jumătăți ai sec. XX abordările răspunderii juridice, interesul investigării doctrinare a unui subiect cercetat în multiple lucrări de valoare, atât în doctrina sovietică, doctrina rusă, cât și în doctrina română și în cea națională, a fost generat anume de diversitatea doctrinară excesivă în domeniul răspunderii, de relevanță sporită pentru doctrina juridică, în general, și pentru Teoria Generală a Dreptului, în special. Concomitent cu necesitatea investigării evoluției doctrinare a fenomenului în cauză, intenționăm să intervenim cu unele soluții, orientate spre o simplificare a percepției terminologice respective și eu o clarificare privind utilizarea eficientă și corectă a acestora în legislația națională.

Survenirea răspunderii juridice, drept consecință a comiterii faptei ilicite, este un adevăr recunoscut practic de toți cercetătorii de specialitate. În doctrina juridică rusă aceasta este denumită răspundere retrospectivă întrucât este legată anume de survenirea după momentul omiterii faptei, sau negativă, întrucât este opusă celei pozitive, adică responsabilității juridice

Metode aplicate și materiale utilizate. În procesul studiului au fost folosite mai multe metode de investigație științifică: metoda logică, analitică, comparativă, generalizatoare etc.

În vederea realizării studiului dat au fost utilizate materiale relevante publicate în țara noastră și peste hotare. Scopul prezentului studiu este de a efectua o analiză generală a fe-

DESPRE AUTOR
Marian OCTAVIAN,
doctor în drept,
Șef adjunct al SUP a IP Botanica
al DP mun. Chișinău
e-mail: marian.octavian@mail.ru